

ÖSSZEFOGLALÓ / ABSTRACT

TUDÁSELOSZTÁS – TUDÁSMONOPÓLIUMOK

KUTATÁS MA ÉS TALÁN HOLNAP

VÁMOS TIBOR, PROF. EMER., MTA SZTAKI

A tanulmány a mai kutatásról szólva vizsgálja a kutatás és a technológia viszonyát, az alkalmazott és az alap kutatás bizonytalan elválasztásait és a kutatás finanszírozásának problémáit. A jövőre vonatkozóan előre vetíti, milyen mértékben válik a kutatás a tevékenységek és a ráfordítások súlyának várható lényeges növekedésével ipari jellegűvé. A következő időszakban az ember megújul és új szerepei válnak a legkülönbözőbb tudományterületek fókuszává, és ezzel is erősödik a természettudományok és a humán kutatások összefonódása, ami a kutatási tevékenységek és a ráfordítások súlyának várható növekedését vetítheti előre.

KULCSSZAVAK: ALAPKUTATÁS, ALKALMAZOTT KUTATÁS, TECHNOLÓGIA, FINANSZÍROZÁS, HUMÁN KUTATÁS

GLOBALIZÁCIÓ – INFORMATIKAI FORRADALOM – AKADÉMIAI ÉRTÉKEK

HRUBOS ILDIKÓ, PROF. EMER., BCE

A 2008-ban kezdődő gazdasági válság, a 2000-es évektől igen gyorsan teret nyerő globalizáció és az informatikai forradalom hatásai jelentősen megváltoztatták az akadémiai világ pozícióját. A finanszírozási problémák kiéleződésével Európában erősödött az állami intervenció a felsőoktatási intézmények életében, a *kíméletlen globális verseny pedig az üzleti szemlélet eluralkodásához vezetett az oktatás és a kutatás területén*. A tanulmány azt a jelenséget járja körül, hogy mindezek következtében a felsőoktatásról szóló diskurzusban előtérbe került az intézményi autonómia és az akadémiai szabadság kérdése. Az Európai Egyetemi Szövetség és a Magna Charta Observatory of Fundamental University Rights and Values európai megoldásokat keres a veszélyek elhárítására, az ellentmondások feloldására.

KULCSSZAVAK: AKADÉMIAI SZABADSÁG, INTÉZMÉNYI AUTONÓMIA, PARA-AKADÉMIAI FOGLALKOZÁSOK, TÁRSADALMI MISSZIÓ, GLOBÁLIS FELŐOKTATÁSI VERSENY

A TUDÁSMONOPÓLIUM ERŐZÍÓJA: A CIVIL TUDOMÁNY

SZABÓ KATALIN, EGYETEMI TANÁR, BCE

A tanulmány az alig egy évtizede felbukkant „civil tudomány” jelenségét elemzi. A laikusok bevonása a kutatásokba elsősorban a természettudományokban terjed. Az ornitológiától a matematikáig számos ilyen kezdeményezés van, s némelyik több százezer civil kutatót fog át. A szerző egy modellben mutatja be a civil tudomány működését. A látványos eredmények mellett nem hallgatja el a korlátokat sem. Elemzi a tudományon belüli, illetve a külső okokat, amelyek a civil tudomány létrejöttéhez vezettek, kiemelve a Big Data problémát és a pénzügyi korlátokat. A tanulmány a civil tudomány társadalmi hatásainak bemutatásával zárul.

KULCSSZAVAK: A FELŐOKTATÁS TÖMEGESEDÉSE, CIVIL TUDOMÁNY, CROWD SOURCING, BIG DATA PROBLÉMA, A TUDOMÁNY DEMOKRATIZÁLÓDÁSA

A REPOZITÓRIUM – ÉS AKIK KÖRÜLLÁLLJÁK

KOZMA TAMÁS, PROF. EMER., DE

A repozitórium (gyűjtemény, letét, dokumentumtár) a tudományos élet újabb fejleménye Magyarországon. A repozitóriumok a „nyílt hozzáférés” mozgalom hatására keletkeztek a Budapesti Nyilatkozat (2001), valamint a Berliini Nyilatkozat (2003) szellemében. Az eredeti elképzelés szerint az egyetemi repozitóriumoknak a szabad információáramlást kell szolgálniuk, hogy gyors és könnyen elérhető nyilvánosságghoz juttassák a tudósokat és a kutatókat. A 2004-es K+F és innovációs törvény (az egyetemek szerzői tulajdonjoga) óta azonban a repozitóriumok nem az önarchivált szellemi termékek szabad gyűjteményei, hanem fok-

ról-fokra kötelező letétekké váltak. Mára a repozitóriumok fokozatosan az egyetemi kutatók kötelező digitális gyűjteményei lettek, amelyek segítségével az egyetemi „menedzsment” ellenőrizni tudja alkalmazottainak kutatási teljesítményeit is.

KULCSSZAVAK: REPOZITÓRIUM, NYÍLT HOZZÁFÉRÉS, EGYETEMI IRÁNYÍTÁS, TUDOMÁNSZOCIOLÓGIA

ÁTALAKULÓBAN A TUDOMÁNYOS FOLYÓIRATOK KIADÁSI MODELLJE

TOMASZ GÁBOR, TUDOMÁNYOS MUNKATÁRS, OFI

A szerző tanulmányában azokat a változásokat mutatja be, amelyek a tudományos folyóiratok kiadási modelljének gyökeres átalakulását vetítik elő. Az első részben a jelenséget egy tágabb kontextusban, a szellemi alkotások jogvédelme és információhoz való hozzáférés (Access to Knowledge, A2K) körüli viták alkotta diskurzusban igyekszik elhelyezni. Az írás második része már kizárólag a tudományos folyóiratok témájával foglalkozik. Rámutat arra, hogy a publikálás újabb formáiban egyre inkább terjed a digitalizált megjelenítés, átalakul a publikálás régi, hagyományos formája. Két ellentétes folyamat zajlik: egyrészt nő a nyílt hozzáférés iránti igény, másrészt ezzel párhuzamosan és ellentétben egyre erősödik a szellemi tulajdonjogok védelme.

KULCSSZAVAK: TUDOMÁNYOS FOLYÓIRATOK, FOLYÓIRATOK KIADÁSA, ACCESS TO KNOWLEDGE (A2K), NYÍLT HOZZÁFÉRÉS (OPEN ACCESS), SZERZŐI JOGOK

KÖNYVTÁRAK A RUBICONNÁL. A TUDOMÁNYOS SZAKIRODALMI INFORMÁCIÓELLÁTÁS ÚJ KÖNYVTÁRI PARADIGMÁI

KOKAS KÁROLY, FŐIGAZGATÓ-HELYETTES, SZTE KLEBELSBERG KUNO KÖNYVTÁR

A tanulmány azt a – más szakmákban talán szokatlan méretű és mélységű – paradigma-váltást mutatja be, ami a tudományos szakirodalmi ellátás területén a hazai és nemzetközi könyvtári világban történt az elmúlt alig több mint egy évtizedben. A technikai és technológiai változások közt teljesen megújultak a munka feltételei, a hálózat pusztá léte és a digitális kultúra adta lehetőségek, s a hazai szervezeti változások is átírták a szakma teljes paradigmarendszerét. A könyvtáraknak a számukra teljesen megváltozott világban új feltételek és kihívások közt kell megfelelniük a felhasználói elvárásoknak, s a hagyományos eszközszerkezet együtt kell működtetniük egy ma még teljesen újjal, a zömmel virtuálissal. Olyan új fogalmak jelentek meg s lettek meghatározók életünkben, mint az EISZ, az online szakirodalom-ellátás, e-journal, e-book vagy éppen az MTMT, s a repozitórium. Mindez természetesen kihat az oktatás-kutatás teljes szakirodalmi ellátására, megváltoztatja a kutatók alapvető informálódási szokásait, s a tudományos eredmények disszeminációjának évtizedes kultúráját is alapvetően befolyásolja.

KULCSSZAVAK: SZAKIRODALMI INFORMÁCIÓELLÁTÁS, E-KÖNYVTÁRI SZOLGÁLTATÁSOK, INTERNETARCHIVÁLÁS, TUDOMÁNYMETRIA

A NYITOTT TANULÁS TÉRNYERÉSE A FELSŐOKTATÁSBAN

SETÉNYI JÁNOS, IGAZGATÓ, EXPANZIÓ HUMÁN TANÁCSADÓ KFT.

A tanulmány a nyitott tanulás (MOOC) gyors felemelkedését és lehetséges következményeit elemzi a felsőoktatás területén. A MOOC-ot magát a romboló innováció elméletét felhasználva írja le. Megállapítja, hogy a nemzetközi szakirodalomban megjelenőtől némileg eltérő módon, a nyitott tanulásnak komoly kihasználatlan potenciálja van a szakok és kurzusok alatti szinten (azaz a képzési modulok és nanokurzusok területén). Különösen igaz ez a szakképzés ma még kellően nem hasznosított képzési potenciáljára. A tanulmány elsősorban a követők helyzetére összpontosít, különös tekintettel a korlátos erőforrásokkal rendelkező kis nemzetállamokra, mint pl. Magyarországra. Több, körvonalazódóban lévő felzárkózási stratégiát is vázol. A szerző a MOOC-jelenséget sokkal inkább egy nyitott végű folyamatnak látja, mintsem valamilyen konkrét és szilárd képződménynek.

KULCSSZAVAK: A FELSŐOKTATÁS GLOBALIZÁCIÓJA, ROMBOLÓ INNOVÁCIÓ, NYITOTT TANULÁS, A NYITOTT TANULÁS PEDAGÓGIÁJA

TUDÁSKORMÁNYZÁS A FELSŐOKTATÁSBAN. KUTATÓI KÉRDÉSEK.

Z. KARVALICS LÁSZLÓ, EGYETEMI DOCENS, SZTE

A „tudáskormányzás a felsőoktatásban” alig öt éve létező diskurzus. A tanulmány a tudáskormányzással kapcsolatos kihívásokat egy friss, rendszerszemléletű kiindulópontból tekintti át. A globális (makroszintű), nemzeti (mezoszintű), vállalati/szervezeti (mikroszintű) és személyes (nano-szintű) tudáskormányzási dimenziókat egyidejűleg megjelenítve a legfontosabb kutatási kérdéseket igyekszik összegyűjteni, amelyekre a felsőoktatás szereplői válaszokat keresnek. Az egyes szintek jobb érzékelését magyar esettanulmányok illusztrálják.

KULCSSZAVAK: TUDÁS, KORMÁNYZÁS, TUDÁSKORMÁNYZÁS, FELSŐOKTATÁS

KNOWLEDGE DISTRIBUTION – KNOWLEDGE MONOPOLIES

TIBOR VÁMOS: RESEARCH TODAY AND PERHAPS TOMORROW

This study concerns the current state of research and relations between research and technology; it also looks at the imprecise nature of borders between basic and applied forms along with problems of financing. In the future, the significance of industrial involvement will be strengthened regarding increases in research work. In a follow-up time period, new human roles will be able to develop as the focus of very different research areas and, via this, a greater cohesion of science and the humanities may be envisaged, thereby strengthening the expected weight of activities and investments made.

KEYWORDS: BASIC RESEARCH, APPLIED RESEARCH, TECHNOLOGY, FINANCING, HUMAN RESEARCH

ILDIKÓ HRUBOS: GLOBALISATION – ICT REVOLUTION – ACADEMIC VALUES

The global economic crisis, which started in 2008, and the effects of globalization, along with the information revolution – which have all swiftly gained in influence since the 2000s – have changed in a major way the position of the world of academia. With an intensifying of financial difficulties, state intervention in the life of higher education institutions has become strengthened, whilst relentless global competition has led to a predominant position for business attitudes in the fields of education and research. In the course of discussions concerning higher education, the subjects of institutional autonomy and academic freedom have come to the forefront. The European University Association and the Magna Charta Observatory of Fundamental University Rights and Values are seeking European ways of operating to ward off dangers and to put an end to conflicts.

KEYWORDS: ACADEMIC FREEDOM, INSTITUTIONAL AUTONOMY, PARA-ACADEMIC PROFESSIONALS, SOCIAL MISSION, ICT REVOLUTION

TAMAS KOZMA: UNIVERSITY REPOSITORIES: THEIR MANIFEST AND HIDDEN FUNCTIONS IN HUNGARY

University repositories are among the most recent developments in academic life in Hungary. They were created under the notion of the “Open Access movement”, something introduced and organised by the Budapest Declaration (2001) and the Berlin Declaration (2003). The initial idea was that university repositories might help with a free flow of information supporting scientists and researchers, when there would be prompt and easily available publications. After the 2004 R+D and Innovation Act (university copyright ownerships), however, such repositories are not now “free collections” of self-archived intellectual products – rather, they have become mandatory. Today, mandatory repositories function partly as digital libraries for university scientists and researchers, but they are also, in part, tools by which university managements are able to check the research accomplishments of their academicians, as employees.

KEYWORDS: REPOSITORY, OPEN ACCESS, UNIVERSITY MANAGEMENT, SOCIOLOGY OF SCIENCE

GÁBOR TOMASZ: THE MODEL OF THE SCIENTIFIC PUBLISHING IS IN TRANSITION

In his article, Gábor Tomasz outlines changes that could result in a fundamental transformation being had by scientific publishing. The author first looks at the phenomenon in its wider context, and such discourse takes on board discussions about intellectual property, on one side, and the so-called Access to Knowledge (A2K) movement on the other. The second part of the article deals with scientific papers. Digital publishing is becoming more and more generalized; while older or traditional forms of publishing are undergoing great changes. We are able to observe here two different, opposing processes – for both demands for open access and intellectual property rights are on the increase.

KEYWORDS: SCIENTIFIC JOURNALS, PUBLISHING, ACCESS TO KNOWLEDGE (A2K), OPEN ACCESS, COPYRIGHTS

KÁROLY KOKAS: LIBRARIES AT THE RUBICON. NEW LIBRARY PARADIGMS OF SCIENTIFIC INFORMATION SUPPLY

The paper intends to give an introduction to the paradigm shift that has taken place – compared to ones of greater size and depth in other professions – in the field of scientific information supply in the Hungarian and international library community in the last ten years or so. Technical and technological changes have completely changed the environment of library work. The existence of a network, the possibilities provided by digital culture and organizational changes in Hungary have rewritten the profession's system of paradigms. In a completely changed world and amongst new conditions and facing new challenges, libraries are having to meet user expectations where the traditional tool-kit now has to be operated alongside an entirely new, basically “virtual” one. New terms have appeared and became essential in our life – like EISZ, the online special literature supply, the e-journal, e-book, MTMT and the repository. Naturally, all these have an effect on the special literature supply of Hungarian education and research in its entirety, they have affected basic information searching habits had by researchers and have influenced age-old traditions within the culture of dissemination of scientific results.

KEYWORDS: SCIENTIFIC INFORMATION SUPPLY, E-LIBRARY SERVICES, INTERNET ARCHIVE, SCIENTOMETRICS

JÁNOS SETÉNYI: THE EMERGENCE OF OPEN EDUCATION WITHIN HIGHER EDUCATION

This paper examines the emergence and the potential consequences of MOOC in higher education. It describes MOOC as a disruptive innovation with much unused potential on the sub-program level of education (modules, nanocourses). The focus of the paper is the situation of followers after the MOOC innovation – and it takes a special look at small nations states, like Hungary. Several catching-up scenarios are drafted. The author considers MOOC to be an open-ended process rather than a stable phenomenon.

KEYWORDS: GLOBALIZATION OF HIGHER EDUCATION, DISRUPTIVE INNOVATION, MOOC, PEDAGOGY OF OPEN LEARNING

LÁSZLÓ Z. KARVALICS: KNOWLEDGE GOVERNANCE IN HIGHER EDUCATION. RESEARCH QUESTIONS

“Knowledge governance in higher education” has been a discourse lasting almost five year, and this paper approaches the challenges from a special, systemic, theoretical point of view. Combining global (macro-level), national (mezzo-level), corporate/organizational (micro-level) and personal (nano-level) factors in relation to knowledge governance, the author presents the main research questions we will need answering within the context of higher education; and he illustrates the nature of these levels using Hungarian case studies.

KEYWORDS: KNOWLEDGE, GOVERNANCE, KNOWLEDGE GOVERNANCE, HIGHER EDUCATION